

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο **«Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου»** έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ

Ιωάννης - Ιάκωβος Παραδείσης

I) ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ

A) Τι είναι δίκαιο – ορισμός της νομικής επιστήμης.

1. Ορισμός

(= δίκαιο είναι το σύνολο των κανόνων που ρυθμίζουν με τρόπο υποχρεωτικό τη ζωή των ανθρώπων μέσα σε μια συγκεκριμένη κοινωνία)

Ισχύον δίκαιο και δικαιοσύνη

B) Βασικά χαρακτηριστικά του Δικαίου

1. Κανονιστικότητα

2. Ετερονομία

Γ) Διακρίσεις του Δικαίου

1) Διεθνές δίκαιο – Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο

2) Εθνικό Δίκαιο

α) Δημόσιο

β) Ποινικό

γ) Ιδιωτικό

Δ) Πηγές του Δικαίου

1) Στο εθνικό Ελληνικό Δίκαιο

- Σύνταγμα (& νόμοι αυξημένης τυπικής ισχύος)
- Τυπικοί νόμοι (Ν)
- Προεδρικά Διατάγματα (ΠΔ)
- Υπουργικές Αποφάσεις (ΥΑ)
- Άλλες πράξεις εκδοθείσες κατ'εξουσιοδότηση
- [Εθιμο]

2) Στο Διεθνές Δίκαιο

- Διεθνείς συμβάσεις
- [Διεθνή έθιμα]
- Πράξεις Οργάνων Ευρωπαϊκής Ένωσης (κυρίως Οδηγίες & Κανονισμοί)

Ε) Φορείς απονομής δικαιοσύνης στο Ελληνικό Δίκαιο.

1) Αστικά Δικαστήρια

- Ειρηνοδικείο
- Μονομελές Πρωτοδικείο
- Πολυμελές Πρωτοδικείο

-
- Εφετείο (κατόπιν ασκήσεως Έφεσης)

-
- Άρειος Πάγος (κατόπιν ασκήσεως Αναίρεσης)

2) Ποινικά Δικαστήρια

- Παισματοδικείο (για παίσματα)
- Μονομελές Πλημμελειοδικείο (για πλημμελήματα)
- Τριμελές Πλημμελειοδικείο
- Μεικτό Ορκωτό Δικαστήριο

-
- Τριμελές Εφετείο Πλημμελημάτων
 - Τριμελές Εφετείο Κακουρηγημάτων (για κακουργήματα)
 - Πενταμελές Εφετείο Κακουρηγημάτων
 - Μεικτό Ορκωτό Εφετείο

- Άρειος Πάγος

3) Διοικητικά Δικαστήρια

- Μονομελές Διοικητικό Πρωτοδικείο
- Τριμελές Διοικητικό Πρωτοδικείο

-
- Διοικητικό Εφετείο

-
- Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ)

II) ΕΝΟΧΙΚΕΣ ΑΞΙΩΣΕΙΣ – ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΔΙΚΟΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ

Άρθρο 287 Αστικού Κώδικα (ΑΚ): «Έννοια της ενοχής. Ενοχή είναι η σχέση, με την οποία ένα πρόσωπο έχει υποχρέωση προς ένα άλλο σε παροχή. Η παροχή μπορεί να συνίσταται και σε παράλειψη.»

A) Ευθύνη από αδικοπραξία

Έννοια αδικοπραξίας = ενοχή χωρίς σύμβαση μεταξύ οφειλέτη και δανειστή.

Άρθρο 914 Αστικού Κώδικα (ΑΚ): «Όποιος ζημιώσει άλλον παράνομα και υπαίτια έχει υποχρέωση να τον αποζημιώσει.»

Προϋποθέσεις ύπαρξης αδικοπραξίας & υποχρέωσης αποζημίωσης:

1) Ανθρώπινη συμπεριφορά.

α) πράξη

β) παράλειψη

(π.χ. Όταν υπάρχει υποχρέωση παράλειψης ενέργειας επιβαλλόμενης από την καλή πίστη σύμφωνα με τις κρατούσες κοινωνικές συνθήκες για την αποτροπή βλάβης αλλότριου πράγματος)

2) Παράνομο συμπεριφοράς.

α) προσβολή απόλυτου δικαιώματος παθόντος

(π.χ. δικαίωμα κυριότητας, δικαίωμα στην προσωπικότητα [υγεία, σωματική ακεραιότητα, τιμή, υπόληψη], δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας)

β) προσβολή εννόμου ιδιωτικού συμφέροντος παθόντος που προστατεύει ο νόμος.

(π.χ. παράβαση της γενικής ρήτρας που προκύπτει από το γενικό πνεύμα της νομοθεσίας (άρθρα, 281, 288 ΑΚ) κατά την οποία επιβάλλεται μια γενική υποχρέωση πρόνοιας, ασφάλειας και προστασίας των άλλων και των αγαθών τους.

γ) Λόγοι άρσης του παρανόμου.

1) Αυτοδικία

Άρθρο 282 ΑΚ: «Αυτοδικία. Η ικανοποίηση της αξίωσης από το δικαιούχο αυτοδύναμα και χωρίς τη βοήθεια της αρχής (αυτοδικία) επιτρέπεται μόνο όταν η βοήθεια της αρχής δεν μπορεί να φτάσει έγκαιρα και υπάρχει κίνδυνος από την αναβολή να ματαιωθεί ή να δυσκολευτεί σημαντικά η πραγμάτωση της

αξίωσης.»

Άρθρο 283 ΑΚ: «Όποιος αυτοδικεί χωρίς να υπάρχουν οι προϋποθέσεις του νόμου, ή υπερβαίνει το μέτρο που είναι αναγκαίο για την αποτροπή του κινδύνου, έχει υποχρέωση αποζημίωσης. Την ίδια υποχρέωση έχει και αν νόμιζε από πλάνη ότι υπάρχουν οι προϋποθέσεις του νόμου.»

2) Άμυνα

Άρθρο 284 ΑΚ: «Άμυνα. Δεν αποτελεί παράνομη πράξη η υπεράσπιση που επιβάλλεται σε κάποιον για να αποτρέψει παρούσα και άδικη επίθεση εναντίον του ίδιου ή τρίτου.»

3) Κατάσταση ανάγκης

Άρθρο 285 ΑΚ: «Κατάσταση ανάγκης. Δεν αποτελεί παράνομη πράξη η καταστροφή ξένου πράγματος, εφόσον είναι αναγκαία για να αποτραπεί επικείμενος κίνδυνος που απειλεί δυσανάλογα μεγαλύτερη ζημία αυτού που επιχειρεί την καταστροφή ή άλλου.»

Άρθρο 286 ΑΚ: «Εκείνος που επιχειρήσε σύμφωνα με το προηγούμενο άρθρο την καταστροφή ευθύνεται σε αποζημίωση, αν είχε προκαλέσει υπαίτια τον κίνδυνο. Σε κάθε άλλη περίπτωση μπορεί κατά τις περιστάσεις να καταδικαστεί σε εύλογη αποζημίωση. Μετά την καταβολή έχει εναντίον

εκείνου που ωφελήθηκε από την πράξη του αναγωγής, σύμφωνα με τις διατάξεις για τη διοίκηση αλλοτριών.»

4) Συναίνεση του ζημιωθέντος κ.α.

3) Υπαιτιότητα.

Άρθρο 330 ΑΚ: «*Ευθύνη λόγω πταίσματος. Ο οφειλέτης ενέχεται, αν δεν ορίστηκε κάτι άλλο, για κάθε αθέτηση της υποχρέωσής του από δόλο ή αμέλεια, δική του ή των νόμιμων αντιπροσώπων του. Αμέλεια υπάρχει όταν δεν καταβάλλεται η επιμέλεια που απαιτείται στις συναλλαγές.*»

α) Δόλος

1. άμεσος δόλος = ο δράστης θέλησε ευθέως να ζημιώσει
2. ενδεχόμενος δόλος = ο δράστης αποδέχτηκε την πιθανότητα ζημίας ως ενδεχόμενο

β) Αμέλεια – βαρεία αμέλεια

γ) Αντικειμενική ευθύνη: ευθύνη χωρίς υπαιτιότητα.

1) Ευθύνη νομικού προσώπου για πταίσματα των οργάνων τους

Άρθρο 71 ΑΚ: «*Ευθύνη νομικού προσώπου. Το νομικό πρόσωπο ευθύνεται για τις πράξεις ή τις παραλείψεις των οργάνων που το αντιπροσωπεύουν, εφόσον η πράξη ή η παράλειψη έγινε κατά την εκτέλεση των καθηκόντων που τους είχαν ανατεθεί και δημιουργεί υποχρέωση αποζημίωσης. Το υπαίτιο πρόσωπο ευθύνεται επιπλέον εις ολόκληρον.*»

2) Ευθύνη προστήσαντος για πταίσμα του προστηθέντος.

Άρθρο 922 ΑΚ: «*Ευθύνη του προστήσαντος. Ο κύριος ή ο προστήσας κάποιον άλλον σε μια υπηρεσία ευθύνεται για τη ζημία που ο υπηρέτης ή ο προστηθείς προξένησε σε τρίτον παράνομα κατά την υπηρεσία του.*»

3) Ευθύνη κυρίου και κατόχου του ζημιογόνου αυτοκινήτου.

4) Ευθύνη κατόχου ζώου (άρ. 924 ΑΚ)

5) Ευθύνη εποπτεύοντος άλλον

(κυρίως ανήλικο)

δ) Λόγοι άρσης υπαιτιότητας.

1. Τυχερó – ανώτερη βία = γεγονός απρόβλεπτο κ' εξωτερικό

2. Ακαταλόγιστοι και ανήλικοι

Άρθρο 915 ΑΚ: «Περιπτώσεις μη καταλογισμού. Δεν ευθύνεται οποιος ζημίωσε άλλον χωρίς να έχει συνείδηση των πράξεών του ή ενώ βρισκόταν σε ψυχική ή διανοητική διαταραχή που περιορίζει αποφασιστικά τη λειτουργία της κρίσης και της βούλησής του. Όποιος κατά την επαγωγή της ζημίας έφερε τον εαυτό του σε τέτοια κατάσταση με χρήση οιοπνευματωδών ποτών ή άλλων παραπλήσιων μέσων, ευθύνεται για τη ζημία, εκτός αν περιήλθε στην κατάσταση αυτή χωρίς υπαιτιότητά του.

Άρθρο 917 ΑΚ: «Όποιος έχει συμπληρώσει το δέκατο, αλλά όχι το δέκατο τέταρτο έτος της ηλικίας του ευθύνεται για τη ζημία που προξένησε, εκτός αν ενέργησε χωρίς διάκριση. Το ίδιο ισχύει και για τους κωφαλάλους.»

4) Ζημία –αποζημίωση.

1) Υλική βλάβη (θετική ζημία – διαφυγόν κέρδος)

Άρθρο 298 ΑΚ: «Η αποζημίωση περιλαμβάνει τη μείωση της υπάρχουσας περιουσίας του δανειστή (θετική ζημία), καθώς και το διαφυγόν κέρδος. Τέτοιο κέρδος λογίζεται εκείνο που προσδοκά κανείς με πιθανότητα σύμφωνα με τη συνηθισμένη πορεία των πραγμάτων ή τις ειδικές περιστάσεις και ιδίως τα προπαρασκευαστικά μέτρα που έχουν ληφθεί.»

2) Ηθική βλάβη

Άρθρο 932 ΑΚ: «Ικανοποίηση της ηθικής βλάβης. Σε περίπτωση αδικοπραξίας, ανεξάρτητα από την αποζημίωση για την περιουσιακή ζημία, το δικαστήριο μπορεί να επιδικάσει εύλογη κατά την κρίση του χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης. Αυτό ισχύει ιδίως για εκείνον που έπαθε προσβολή της υγείας, της τιμής ή της αγνείας του ή στερήθηκε την ελευθερία του. Σε περίπτωση θανάτωσης

προσώπου η χρηματική αυτή ικανοποίηση μπορεί να επιδικαστεί στην οικογένεια του θύματος λόγω ψυχικής οδύνης.»

3) Αποζημίωση σε είδος (αρ. 297 ΑΚ)

5. Αιτιώδης συνάφεια μεταξύ ζημίας και ζημιογόνου γεγονότος.

Υπάρχει όταν κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας η ζημιογόνος πράξη ή παράλειψη ήταν επαρκώς ικανή να επιφέρει το ζημιογόνο αποτέλεσμα και το επέφερε πράγματι.

Β) Ενοχές από δικαιοπραξία.

1) **Έννοια δικαιοπραξίας:** η δήλωση βουλήσεως για να παραχθεί έννομο αποτέλεσμα.

2) **Είδη δικαιοπραξιών:**

- *μονομερείς δικαιοπραξίες* (π.χ. διαθήκη, καταγγελία σύμβασης κλπ)
- *διμερείς ή πολυμερείς δικαιοπραξίες: συμβάσεις* (δηλ. δικαιοπραξίες που καταρτίζονται με τη σύμπτωση της βούλησης δύο ή περισσότερων προσώπων) (π.χ. σύμβαση εργασίας, σύμβαση μίσθωσης κλπ)

Προϋποθέσεις για το έγκυρο των δικαιοπραξιών:

α) *Ικανότητα προς δικαιοπραξία.*

Άρθρο 127 ΑΚ: «Ενήλικος. Όποιος έχει συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του (ενήλικος) είναι ικανός για κάθε δικαιοπραξία.»

Άρθρο 128ΑΚ : «Ανίκανοι για δικαιοπραξία. Ανίκανοι για δικαιοπραξία είναι: 1. όποιοι δεν έχουν συμπληρώσει το δέκατο έτος 2. όποιοι βρίσκονται σε πλήρη στερητική δικαστική συμπαράσταση.»

β) *Δήλωση βουλήσεως. (ρητή ή σιωπηρή)*

Άρθρο 167 ΑΚ: «Δήλωση που απευθύνεται σε άλλον. Η δήλωση της βούλησης έχει νομική ενέργεια μόνο αφότου περιέλθει στο πρόσωπο στο οποίο απαιτείται να απευθυνθεί.»

γ) Συμφωνία δηλώσεως και βουλήσεως (πλάνη – απάτη - απειλή)

Άρθρο 140 ΑΚ: «Δήλωση από **πλάνη**. Αν κάποιος καταρτίζει δικαιοπραξία και η δήλωσή του δεν συμφωνεί, από ουσιώδη πλάνη, με τη βούλησή του, έχει δικαίωμα να ζητήσει την ακύρωση της δικαιοπραξίας.

Άρθρο 141 ΑΚ: «Πλάνη ουσιώδης. Η πλάνη είναι ουσιώδης όταν αναφέρεται σε σημείο τόσο σπουδαίο για την όλη δικαιοπραξία, ώστε, αν το πρόσωπο γνώριζε την πραγματική κατάσταση, δεν θα επιχειρούσε τη δικαιοπραξία.»

Άρθρο 143 ΑΚ: «Πλάνη ως προς τα παραγωγικά αίτια. Εφόσον ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά, πλάνη που αναφέρεται αποκλειστικά στα παραγωγικά αίτια της βούλησης δεν είναι ουσιώδης.»

Άρθρο 147 ΑΚ: «Δήλωση ως συνέπεια **απάτης**. Όποιος παρασύρθηκε με απάτη σε δήλωση βούλησης έχει δικαίωμα να ζητήσει να ακυρωθεί η δικαιοπραξία. Αν η δήλωση απευθύνεται σε άλλον και η απάτη έγινε από τρίτον, η ακύρωση μπορεί να ζητηθεί μόνο εφόσον εκείνος προς τον οποίο απευθύνεται η δήλωση ή τρίτος που απέκτησε αμέσως δικαίωμα από αυτήν γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την

απάτη.»

Άρθρο 150 ΑΚ: «Δήλωση ως συνέπεια **απειλής**. Όποιος εξαναγκάστηκε σε δήλωση βούλησης με απειλή που ασκήθηκε παράνομα ή αντίθετα προς τα χρηστά ήθη από τον άλλο ή από τρίτο έχει δικαίωμα να ζητήσει να ακυρωθεί η δικαιοπραξία.»

Άρθρο 151 ΑΚ: Η απειλή πρέπει στις συγκεκριμένες συνθήκες, να προξενεί φόβο σε γνωστικό άνθρωπο και να εκθέτει σε σπουδαίο και άμεσο κίνδυνο τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα, την ελευθερία, την τιμή, την περιουσία αυτού που απειλήθηκε ή των προσώπων που συνδέονται μαζί του στενότερα.»

δ) Δήλωση περιβεβλημένη τον απαιτούμενο τύπο

(κατά κανόνα οι δικαιοπραξίες είναι άτυπες π.χ. προφορικές. Κατ'εξίρεση είναι τυπικές δηλ. χρειάζεται συμβολαιογραφικό έγγραφο)

ε) Περιεχόμενο σύμφωνο με το νόμο και τα χρηστά ήθη.

Άρθρο 174 ΑΚ: «Δικαιοπραξία απαγορευμένη. Δικαιοπραξία που αντιβαίνει σε απαγορευτική διάταξη του νόμου, αν δεν συνάγεται κάτι άλλο, είναι άκυρη.»

Άρθρο 178 ΑΚ: «Δικαιοπραξία αντίθετη προς τα χρηστά ήθη. Δικαιοπραξία που αντιβαίνει στα χρηστά ήθη είναι άκυρη.»

Άρθρο 179 ΑΚ: «Άκυρη ως αντίθετη προς τα χρηστά ήθη είναι ιδίως η δικαιοπραξία με την οποία δεσμεύεται υπερβολικά η ελευθερία του προσώπου ή η δικαιοπραξία με την οποία εκμεταλλεύεται κάποιος την ανάγκη, την κουφότητα ή την απειρία του άλλου και πετυχαίνει έτσι να συνομολογήσει ή

να πάρει για τον εαυτό του ή τρίτο, για κάποια παροχή, περιουσιακά ωφελήματα, που, κατά τις περιστάσεις, βρίσκονται σε φανερή δυσαναλογία προς την παροχή.»

Συνέπειες από την έλλειψη των παραπάνω προϋποθέσεων:

1. Άκυρη δικαιοπραξία

2) Ακυρώσιμη δικαιοπραξία (λόγω πλάνης, απάτης, απειλής)

Γ) Ενοχές από αδικαιολόγητο πλουτισμό.

'Αρθρο 904 ΑΚ: «'Εννοια. 'Οποιος έγινε πλουσιότερος χωρίς νόμιμη αιτία από την περιουσία ή με ζημία άλλου έχει υποχρέωση να αποδώσει την ωφέλεια. Η υποχρέωση αυτή γεννιέται ιδίως σε περίπτωση παροχής αχρεώστητης ή παροχής για αιτία που δεν επακολούθησε ή έληξε ή αιτία παράνομη ή ανήθικη. Με παροχή εξομοιώνεται και η συμβατική αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει χρέος.»

'Αρθρο 905 ΑΚ: «Απαίτηση αχρεωστήτου. Η απαίτηση αχρεωστήτου αποκλείεται, αν ο λήπτης της παροχής αποδείξει ότι αυτός που κατέβαλε γνώριζε ότι δεν υπήρχε το χρέος. Το χρέος που καταβλήθηκε πριν από τη λήξη του δεν αναζητείται. Επίσης δεν αναζητούνται οι καρποί του ενδιάμεσου χρόνου.

'Αρθρο 906 ΑΚ: Η απαίτηση αχρεωστήτου αποκλείεται για ό,τι καταβλήθηκε από ιδιαίτερο ηθικό καθήκον ή από λόγους ευπρέπειας.

'Αρθρο 907 ΑΚ: Απαίτηση παροχής από αισχρή αιτία. Παροχή που έγινε για ανήθικη αιτία δεν αναζητείται, αν η ανήθικη αιτία αφορά και το δότη. Η διάταξη αυτή δεν ισχύει αν η παροχή αυτή συνίσταται σε συνομολόγηση υποχρέωσης. 'Ο,τι όμως δόθηκε για να εκπληρωθεί αυτή η υποχρέωση δεν αναζητείται.

'Αρθρο 908 ΑΚ: 'Εκταση της ευθύνης του λήπτη. Ο λήπτης οφείλει να αποδώσει το πράγμα που έλαβε ή το αντάλλαγμα που τυχόν έλαβε απ' αυτό. Οφείλει επίσης να αποδώσει και τους καρπούς που συνέλεξε καθώς και ο,τιδήποτε απέκτησε από το πράγμα.

'Αρθρο 909 ΑΚ: Η υποχρέωση για απόδοση κατά το προηγούμενο άρθρο αποσβήνεται, εφόσον ο λήπτης δεν είναι πια πλουσιότερος κατά το χρόνο της επίδοσης της αγωγής.»